

Kultúrházak fotós szemmel

Bemutakozik Timár Sára fotográfus, a MOME friss diplomása

Én nem a közművelődés területéről érkeztem, hanem a fotográfia és a vizuális művészetek területéről. Most júniusban végeztem a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem fotográfia mesterképzésén. Azért lehetek most itt önökkel, mert *Kultúrház* című diplomamunkámban két éven keresztül magyarországi művelődési házaknak a belső tereit fényképeztem.

Sokan kérdezték tőlem, hogy miért választottam ezt a témát. Ez egy érdekes kérdés, sokat gondolkodtam rajta. Nagyrészt személyes vonatkozásai vannak, mert szüleim néptáncossal foglalkoztak és foglalkoznak mind a mai napig, ezért már gyerekkoromban nagyon sokszor elvittek művelődési házakba Budapesten és vidéken egyaránt. Az 1990-es évek közepétől gyakran jártam művelődési házakba néptáncosként. Akkoriban épültek a budapesti nagy plázák, új McDonald's éttermek, amik egy 8-9 éves gyerek számára nagyon új és vonzó tereknek számítottak, de valahogy már akkor is éreztem, hogy ezekhez képest a művelődési házaknak egy speciális atmoszférája van, ami egyrészt szerethető is volt és otthonos, másrészt viszont azt érez-

tem, hogy valahogy az idő megállt bennük. Aztán ez az érdeklődésem odáig terjedt, hogy későbbi történelemtanulmányaim során is már ezzel a témával foglalkoztam. Akkoriban a '70-es évek művelődési ház-történetét kutattam. Amikor később bekerültem a Moholy-Nagy Egyetemre már fotósként, akkor rájöttem, hogy nagyon érdekel az, hogy ma hogyan néznek ki ezek a helyek. Bár én budapesti vagyok, még a fővárosban sem ismertem nagyon sok intézményt. De nemcsak Budapesten, hanem úgy az egész országban – mi a helyzet, most milyen a hangulata ezeknek a helyeknek, milyenek a belső terek, milyen a berendezésük. Ezért elhatároztam, hogy elkezdem járni az országot, és feltérképezem ezeket a helyeket. Összesen ötven intézményt láttam, ebből a végső válogatásba már kevesebb kép és kevesebb intézmény kerülhetett csak be.

Az volt a tapasztalatom, hogy nagyon sok felújítás történt az utóbbi években, de még ma is rengeteg olyan helyet találunk az országban, ahova, ha belépünk, akkor az az érzetünk támad, mintha teljesen megállt volna bennük az idő. Egyfajta kettősség jellemzi ezeket

a helyeket – ahol felújítás történt, ott is sokszor valahogy visszakerül a régi bútor, érezzük még a régi időknek a hangulatát. Úgy érzem, hogy fotósként, a vizuális művészetek alkotójaként nem lehet elmenni emellett, hogy most is megvan még ez a látvány, ez a jelenség. A munkát 2015 novemberében kezdtem el, és 2017-ig folyamatosan fényképeztem. Már a munka első szakaszában egyértelművé vált számomra, hogy ahhoz, hogy a terekről, magáról a helyről szóljon a sorozatom, ahhoz úgy kell fényképeznem, hogy a lehető legletisztultabb, kissé kimerevített legyen a látvány, kevésbé az emberekről szóljon. Ezért egy idő után rájöttem, hogy kifejezetten a jórészt ember nélküli enteriőr látványok azok, amik érdekelnek.

Építészetileg a művelődési épületek jó része nagyon érdekes számomra. Lehet mondani egy művelődési házra, hogy szép vagy nem szép, hogy csúnya, hogy szocreál, rengeteg jelzőt lehet húzni rájuk, de úgy gondolom, hogy mindenképpen érdekesek és nagyon változatosak. Mégis rájöttem egy idő után, hogy amiket megjelentek a fotóimon, az még csak nem

Diploma installáció, fotó Piti Marcell

is építészeti megközelítés, hanem az atmoszféráját próbáltam átadni ezeknek a helyeknek.

Sokan kérdezték, hogy ezzel a sorozattal akkor azt akarom sugallni, hogy Magyarországon mind-egyik művelődési ház így néz ki. Ilyenkor mindig elmondom, hogy nem, természetesen nem erről szól ez a sorozat, hanem egy jelenség bemutatásáról, ahol a különböző időrészek a berendezésben, a hangulatban, a tárgyakban egymásra rakódnak, és ezt a fotográfia eszközével vizuálisan be lehet mutatni, és egyszerű módon lehet ábrázolni. Úgyhogy az első évben kifejezetten ezeket a helyeket kutattam, ahol a múlt jelenlétét erősen lehetett érezni. Ezért ez az egész válogatás és munka nem egy olyan céllal indult, hogy akkor én most az összes helyet meglátogatam, vagy, hogy direkt megyék szerint vagy hatókör szerint vagy az intézmény mérete szerint válogatok, hanem kifejezetten ezt a jelenséget kerestem, ahogy

a múlt valamilyen módon tovább él a jelenben, és ez a látványban egyértelműen megmutatkozik.

Az volt a szerencsém, hogy mindegyik intézményben nagyon készségesen a rendelkezésemre álltak. Az internet segítségével már előre tudtam tájékozódni, mert ma már a Facebook oldalakon, weboldalakon rengeteg rendezvényről tesznek ki képeket az intézmények. Így tudtam eldönteni, hogy az én szemszögemből az adott hely most érdekes-e, bele tudom-e építeni a sorozatba.

Tényleg az ország legkülönbözőbb pontjain készültek a képek. Teljesen változó, hogy művelődési központról, művelődési házról volt-e szó, még agorák közül is van benne egy-kettő. A felújított épületek közül is van benne néhány, amely épületek esetében az volt a vizuális játék a részemről, hogy mennyire lehet ott is olyan pontokat találni, ahol ezek a mintázatok, ami a régi helyeken mindenhol megje-

lennek; mint a függöny, ugyanaz a növény, ugyanaz az asztal, hogy ez az agorákban is ott van-e, ugyanúgy rendezik-e vissza az új terekben. Volt, ahol meg lehetett találni ezeket. Van egyfajta szokás vagy minta, ahogyan visszarendeződik ez a látvány azért szépen lassan. Nyilván nem pontosan úgy, mint a régiéknél, de lehet rá nyomokat találni. Van, ahol pedig tudatosan megőriznek az épületből részeket. Gondolom, az építészek részéről ez egy tudatos szándék, hogy vannak festmények, tárgyak, vagy különböző részei az épületeknek, amiket meghagynak a felújítás után is.

Igazából a szakdolgozatomban is ezekre a kérdésekre kerestem a választ – ami egy sokkal nagyobb kutatást igényelne, de most valahogy be kellett szorítani az időbe és terjedelembé –, hogy ha megáll az idő, az vajon miért áll meg. Persze ennek gyakran történelmi, gazdasági, anyagi, kulturális oka van. De hogy ezen felül van-e a nosztal-

giának, van-e a berögződéseknek, a szokásoknak, az emlékezésnek szerepe ebben a tárgykultúrában, a berendezésben, ahogy használjuk a mindennapokban ezeket a kulturális tereket, ez volt a központi kérdés számomra.

A másik kérdés pedig, ami nagyon foglalkoztatott, hogy ha felújítás előtt áll egy intézmény, mert megkapja a támogatást rá, megvannak a tervek, akkor mi az, amit megőriznének a régiből, mi az, amit teljes mértékben elvetnének. Vajon ezt a régi formát teljes mértékben meg kell-e változtatni, vagy van-e olyan részlet, amihez az odajárók, az intézményvezetők ragaszkodnak. A felújított fehér nagy terek, a letisztultság, a korszerűsítés persze fontos, de érdekes volt, amikor az interjúkat készítettem és többen arra hivatkoztak, hogy ha túl steril lesz a tér, túl nagy a váltás a látványban, akkor nem lesz otthonos a hely többé. Hogyan fogják akkor így visszarendezni, mi lesz a tárgyaikkal. Tehát érdekes szempontokat meséltek az odajárók erről.

Bár nem az emberek tényleges jelenlétéről szól ez a sorozat, egy-egy ponton szerettem volna, hogyha felvillannának fizikai valójukban is, ezért néhány fotón szerepelnek emberek is.

De ettől függetlenül azt gondolom, hogy a képekből nem feltét-

Bessenyei Ferenc Művelődési Központ, Hódmezővásárhely

lenül hiányzik az ember. Minden, ami a képeken a tárgyakban ott van, azok elrendezésében, az teljesen mértékben a használókat is megmutatja nekünk.

Törekedtem a vizuális letisztultságra, mivel az elvárás egy művészeti egyetemen elsősorban a kép felől érkezik, így sokan kérdezték, hogy befolyással voltam-e a berendezésre, de ezeket a tereket nem én állítottam be. Volt, hogy kiszedtem belelógó asztalt, széket, de természetesen nem én rendeztem be a helyszíneket, ezek „talált” látványok.

Ilyen értelemben ez a valóság, ezért elmondhatjuk, hogy ez egy dokumentarista sorozat.

Az intézmények listája, ami a végső könyvbe bekerült:

- A Vértes Agorája, Tatabánya
- Babits Mihály Kulturális Központ, Szekszárd
- Bartók Béla Művelődési Ház, Miskolc
- Bessenyei Ferenc Művelődési Központ, Hódmezővásárhely
- Budapesti Művelődési Központ, Budapest
- Béke Művelődési Ház, Várpalota-Inota
- Csepeli Munkásotthon, Budapest
- Hunyadi János Művelődési Ház, Múcsony-Alberttelep
- József Attila Művelődési Ház, Rudolftelep
- Jó Szerencsét Művelődési Központ, Várpalota
- Kálmán Imre Kulturális Központ, Siófok
- Kertvárosi Bányász Művelődési Ház, Tatabánya
- Kossuth Lajos Művelődési Ház, Csolnok
- Kossuth Lajos Művelődési Ház, Tinnye
- KÖFÉM Művelődési Ház, Székesfehérvár
- Közösségek Háza, Komló
- Kőbányai Gyermek és Ifjúsági Szabadidő Központ, Budapest

Kőbányai Gyermek és Ifjúsági Szabadidő Központ, Budapest

Kőrösi Csoma Sándor Kőbányai Kulturális Központ, Budapest

KPVDSZ Művelődési Ház, Tabánya

Láng Művelődési Központ, Budapest

Magyary Zoltán Művelődési Központ, Tata

Móra Ferenc Kulturális Központ, Albertirsa

Móricz Zsigmond Művelődési Ház, Szentes

Művelődési Ház, Aka

Művelődési Központ, Bonyhád

Óbudai Kulturális Központ, Budapest

Olajbányász Művelődési Ház, Lovászi

Orlai Petrics Soma Kulturális Központ, Mezőberény

Petőfibányai Művelődési Ház, Petőfibánya

Petőfi Sándor Művelődési Ház, Berhida (Peremarton-gyártelep)

Szakközi Művelődési Ház, Kiskunfélegyháza

Városi Művelődési Központ és Könyvtár, Martfű

VOKE (Vasutas Országos Köz-művelődési és Szabadidős Egyesület) Batsányi János Művelődési és Oktatási Központ, Tapolca

VOKE Egyetértés Művelődési Központja, Debrecen

VOKE Művelődési Ház, Kiskunhalas

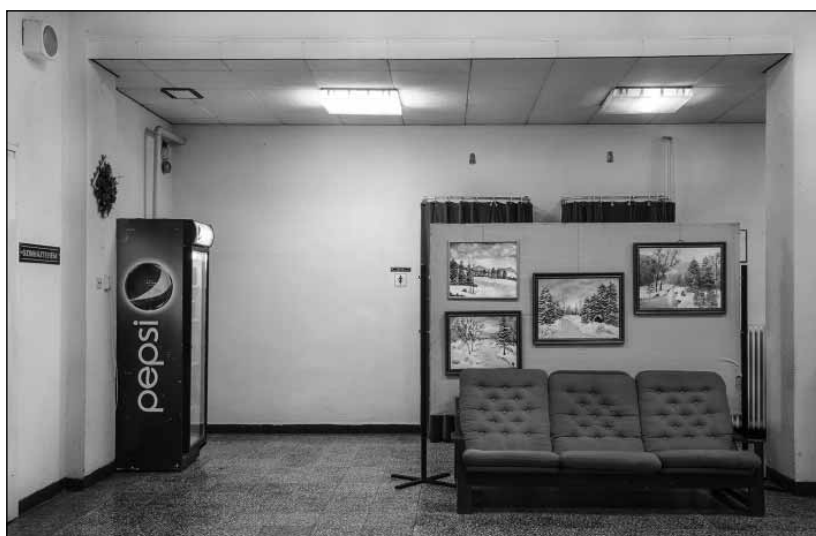
Diplomamunkám végső formája egy könyvterv lett. Mivel egy vizuális munkánál, így egy fotókönyvnél is szempont az, hogy van egy határ, ami után több képet már nem tudunk befogadni, ezért a felsorolt helyekről válogattuk ki a tanáraimmal a sorozat képeit. De ennél sokkal több intézmény volt a segítségemre, sokkal több helyen jártam, de végül is ezek a képek győztek a végső formában.

Még néhány szót szólnék a szakdolgozat kapcsán. Kiválasztottam három intézményt, ami valamiért a legkedvesebb volt nekem, ezért oda visszajártam, és interjúkat készítettem. Az a közös ebben a három intézményben, – az egyik Zala megyében, a másik

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, a harmadik Veszprém megyében található –, hogy mind a három szakszervezeti fenntartásban működött korábban. Később mind a három intézmény mögül eltűnt a fenntartó szerv, és az önkormányzat vette át őket. Mind a három intézmény körülbelül megépítése óta változatlanul áll. Egy-két bútorcsere, vagy egy kis festés volt, de egyébként nagyjából minden ugyanaz, valamint mind a három egy kisebb településnek az intézménye. Arról beszélgettünk az interjúk során az odajárókkal – különböző korosztályokkal készítettem az interjúkat –, hogy mi az oka annak szerintük, hogy ezek a helyek nem változnak, illetve milyen érzelmi kötődésük van ezekhez a helyekhez. Tetszik-e nekik mint épület, szerintük miért azok a festmények vannak a falon, amik stb. Az derült ki számomra, hogy nagyon visszás helyzet ez, mert például a műcsónyi művelődési ház épülete műemlék. Nagyon kevés épület kaphatott műemléki védel-

Csepeli Munkásotthon, Budapest

VOKE Batsányi János Művelődési és Oktatási Központ, Tapolca

met a '45 utáni épületek közül. Kettő művelődési ház volt a legutolsó válogatásban tudtommal, az egyik a múcsonyi Hunyadi János Művelődési Ház épülete, a másik pedig az inotai erómű művelődési háza, amit szerintem többen ismernek.

Kérdeztem, hogy örülnek-e annak, hogy egy ekkora településen mint Múcsosny-Alberttelep (ami részben bányásztelepülés volt) van egy műemlék, ami hatalmas, monumentális, ám nem túl jó állapotú, de mint épület nagyon szép. Sokan azt mondták, hogy nem, nem is tudtak arról, hogy műemlék. Az intézményvezetést pedig inkább az foglalkoztatja, hogy egyáltalán tudják az épületet fűteni. Egészen más szempontok érvényesülnek. Lovásziban pont fordítva van, ott nem műemlék az épület, viszont szeretnék, hogy az lehessen, hogy megőrizték úgy a régi formáját, ahogy van. A megkérdezett fiatalok is azt mondták, hogy nekik ez fontos, ez érték, hogy az '50-es években épült, és olyan a berendezése, amit nem látnak máshol, nem látnak a környéken. Kérdeztem, hogy ha felújítanák az épületet, és fehér falak, letisztultabb terek lennének, mit tennének vissza. Nagyon sokszor azt mondták, hogy ugyanúgy rendeznék vissza, ugyanazokat a régi festményeket tennék fel, mindent meghagynának. Kérdeztem, hogy

miért. Azt mondták, hogy azért, mert igazából itt nemcsak közösségi tér a művelődési ház, hanem kötődik hozzá egy szakma; olajbányászat, szénbányászat vegyipar, ami nagyrészt megszűnt. Az épület ezt is jelképezi.

Az idősebbek a fiataloknak gyakran mesélik Lovásziban, hogy ez az olajbányászok művelődési háza. És ez fontos. Valahogy az ő emlékeiknek a tárgyiasult formá-

jává vált maga a hely. Azzal foglalkoztam a dolgozatom második felében, hogy mennyire érdekes, hogy egy ilyen épület hányféle funkciót tölthet be. Nagyon fontos, hogy ez is az emlékezésnek a része, és ezért sem akarják megváltoztatni. Bár már nincs jelen feltétlenül a szakma, már eltűnt a olajbányászat, de még valami megmaradt, egy hely, ami erősen emlékezteti az adott közösséget a múltra.

Speciális kötetzeti megoldással készült el a könyvem, jelenleg négy példányban, úgy, hogy a fotókat felhajtva meg lehet nézni, hogy mikor és hol készült az adott kép. Az interjúkat és mindazt, amit összegyűjtöttem a kutatás alatt, egy kis füzet formájában sikerült belekötöni a könyvbe, úgyhogy ilyen formában prezentáltam a kiállításon. Az egyetemen egy hatalmas fotóval, pont a csepeli munkásotthonnak a felolvasó termében készült és életnagyságban kinagyított képével installáltam a könyveket – és ott, mint egy kis olvasósarokban, lehetett a képeket böngészni.

Művelődési Ház, Aka

TIMÁR SÁRA 1987-ben született Budapesten. Tanulmányait történelem szakon kezdte az ELTE Bölcsészettudományi Karán. Az alapszakos diploma megszerzése után a történelem mesterképzést is az ELTE-én folytatta. 2010-ben elnyerte a Francia Kormány Ösztöndíját, amelynek keretében Párizsban, az École des Hautes Études en Sciences Sociales-on fejezhette be tanulmányait. A mesterdiploma megszerzése után érdeklődése a fotográfia és a vizuális művészetek felé fordult, ezért felvételizett a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem fotográfia mesterképzésére, ahol 2017-ben diplomázott.